Pohde
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue

13.11.2024

Viite: HE 78/2024 vp

Hallintovaliokunta 14.11.2024

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen lausunto

- **hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain sekä**
- **sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 ja 17 §:n muuttamisesta**

Tausta

Hyvinvointialueesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi **ennakollista talouden ohjauksen menettelyä koskeva sääntely**. Menettely on tarkoitettu tilanteisiin, joissa hyvinvointialueen talouden tila olisi vaarantumassa merkittävällä tavalla. Neuvottelumenettely olisi harkinnanvarainen ja voitaisiin käynnistää laissa säädettyjen taloutta kuvaavien tunnuslukujen tai talousarvion- ja suunnitelman sisältöä ja toteutumista koskevien kriteerien perusteella. Menettelyn yhteydessä voitaisiin antaa hyvinvointialueelle suosituksia.

Lisäksi muutoksia tehtäisiin **hyvinvointialueen arviointimenettelyä koskeviin sekä eräisiin muihin hyvinvointialueesta annetun lain säännöksiin**. Esityksen mukaan valtiovarainministeriö voisi käynnistää hyvinvointialueen arviointimenettelyn, jos hyvinvointialueelle on myönnetty yhden kerran hyvinvointialueiden rahoituksesta annetussa laissa tarkoitettua lisärahoitusta. Lisäksi arviointiryhmän tehtäviin ja hyvinvointialueen toimenpiteiden toteutumisesta koskevaan raportointiin ehdotetaan lisäyksiä.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue (Pohde) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja nostaa esiin alla kuvatut huomiot.

1) Ennakollisen talouden ohjauksen menettely

Lähtökohtaisesti Pohde pitää ennakollisen talouden ohjauksen menettelyä perusteltuna keinona tukea hyvinvointialueiden taloutta, tuottavuus- ja taloudellisuustoimenpiteiden toimeenpanoa sekä yhteisen tilannekuvan tarkentamista ministeriöiden kanssa. Esitetyt kriteerit menettelyn käynnistämiselle ovat kannatettavat, joskin ne sisältävät jonkin verran tulkinnanvaraisuutta. Säädöskohtaisissa perusteluissa asiaa on avattu, mutta edelleen esimerkiksi määrittely ”talousarviota olennaisesti heikommasta talouskehityksestä” jää osin tulkinnanvaraiseksi.

On tärkeää, että ennakollinen menettely ei kavenna alueiden itsehallintoa ohjata toimintaa ja taloutta, eikä menettelyä tule siten rinnastaa hyvinvointialuelain 122 §:n arviointimenettelyyn.

Ennakollisessa menettelyssä annettujen suositusten ei tule olla hyvinvointialuetta oikeudellisesti sitovia, vaan nimenomaan suosituksia, joiden pohjalta alue voi itse linjata tarvittavista jatkotoimista. Ennakolliseen talouden ohjauksen menettelyyn aloitemahdollisuus olisi tarpeen olla valtiovarainministeriön lisäksi myös alueella itsellään.

2) Arviointimenettely

Esityksen mukaan arviointimenettely voitaisiin käynnistää voimassa olevaa sääntelyä aikaisemmin, eli jos hyvinvointialueelle olisi myönnetty yhden kerran lisärahoitusta. Voimassa olevan sääntelyn

mukaan arviointimenettely voidaan käynnistää, jos lisärahoitusta on myönnetty kaksi kertaa kolmen tilikauden aikana.

Pohde tuo esiin, että tällä hetkellä käytännössä kaikkien hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne on vaikea uudistuksen käynnistymiseen, rahoitusmekanismiin sekä toimintaympäristön tilanteeseen liittyen. Arviointimenettelystä ei tule muodostua automaattia, jossa useimmat hyvinvointialueet ovat mukana. Arviointimenettelyn käynnistäminen olisi esityksen mukaan myös jatkossa valtiovarainministeriön harkinnassa. Pohde korostaa, että arviointimenettely tulisi käynnistää vain painavin perusteluin ja tilanteessa, jossa hyvinvointialue ei ole pyrkinyt tai pystynyt tasapainottamaan talouttaan käytettävissä olevin keinoin.

Lähtökohtaisesti Pohde pitää perusteltuna, että arviointimenettely voidaan käynnistää jo ensimmäisen myönnetyn lisärahoituksen jälkeen, koska tällöin hyvinvointialue on käytännössä tilanteessa, jossa sen kyky järjestää lakisääteiset palvelut on vaarantunut. Muutos myös yhtenäistäisi lisärahoituksen ja lainanottovaltuuden antamista koskevat arviointimenettelyn käynnistämisen edellytykset.

Toinen keskeinen muutos liittyy arviointiryhmän velvoitteisiin. Esityksen mukaan arviointiryhmän tulisi käsitellä ehdotus myös hyvinvointialue- ja maakuntajakolain 2 luvun 6 §:ssä tarkoitetun hyvinvointialueen muuttamisen vireillepanon tarpeellisuudesta. Arviointiryhmällä on myös voimassa olevan sääntelyn perusteella laaja arviointi- ja selvitysvelvollisuus, ja oikeus esittää tarpeellisiksi katsomiaan toimia.

Esitetty muutos ei lähtökohtaisesti muuta hyvinvointialueiden itsehallinnollista asemaa tai arviointiryhmän selvitysmahdollisuuksia nykyisestä lainsäädännöstä. Arviointimenettelyn käynnistyminen tarkoittaa käytännössä sitä, että hyvinvointialueen mahdollisuus lakisääteisen järjestämistehtävän toteuttamiseen on olennaisesti vaarantunut. Pohde pitää johdonmukaisena ja ymmärrettävänä, että kyseisessä tilanteessa arviointiryhmä käsittelee ehdotusta hyvinvointialueen muuttamisen vireillepanon tarpeellisuudesta väestön lakisääteisten palveluiden turvaamiseksi.

3) Lainanottovaltuus

Lainanottovaltuuden pykälään 15 esitetään lisättäväksi, että lainanottovaltuuden tulee kattaa investointien lisäksi myös investointeja vastaavat sopimukset. Kyseessä on teknisluonteinen lisäys, joten tältä osin esitetty muutos on perusteltu.

Pohde tuo kuitenkin esiin, että lainanottovaltuuden muutoksen tulisi olla prosessi, joka tukee hyvinvointialueiden strategisten uudistusten ja esimerkiksi palveluverkkoratkaisujen toteuttamista. Esitetyn lisäyksen ei tulisi jäykistää tarpeettomasti tältä osin lainanottovaltuuden muutosprosessia.

4) Aluevaltuuston tehtävien tarkentaminen

Pykälään 22 esitetään muutosta aluevaltuuston tehtävien tarkentamiseksi. Muutoksena aiempaan aluevaltuuston tehtävistä poistettaisiin hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvista palveluista perittävistä asiakasmaksuista päättäminen. Tehtäväksi jäisi edelleen nykyisen lainsäädännön mukaisesti palveluista ja muista suoritteista perittävien maksujen yleisistä perusteista päättäminen. Pohde pitää esitettyä muutosta kannatettavana. Muutos sujuvoittaa hallinnollista menettelyä.